

*Зайченко Н. І., кандидат педагогічних наук,
докторант кафедри соціальної педагогіки
та інформаційних технологій в освіті
НУБіП України (м. Київ).*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У МЕКСИЦІ (XX – ПОЧ. XXI СТ.)

У статті здійснюється аналіз основних тенденцій розвитку професійної освіти соціальних працівників у Мексиці у XX – на початку XXI ст. Автор висвітлює рівні професійної підготовки соціальних працівників у країні на сучасному етапі.

В статті здійснюється аналіз основних тенденцій розвитку професійного освіти соціальних працівників в Мексиці в XX – на початку XXI в. Автор висвітлює рівні професійної підготовки соціальних працівників в країні на сучасному етапі.

Principal tendencies of the development of the professional social worker's education in Mexico in the XX century – the beginning of the XXI century have been analyzed in the article. The levels of the professional training of social workers in the contemporary country have been described by the author.

Актуальність проблеми. Процес розвитку світової соціальної роботи здійснювався нерівномірно. У країнах Західної Європи і США професіоналізація соціальної роботи була започаткована у 1860 – 1870-х роках як необхідність індустріалізованого суспільства, допоміжний фактор розв'язання проблем соціальних патологій і духовної ізольованості людини, а з середини XX ст. організована соціальна робота, насамперед у ФРН, Франції, скандинавських країнах, функціонувала як невід'ємна складова у процесі розбудови соціальної держави. У країнах, що розвиваються, зокрема латиноамериканському регіоні, соціальна робота являла собою запозичену новацію. Наприклад, одна з перших шкіл соціальної роботи у Чилі, відкрита у 1925 р. у Сантьяго, функціонувала під проводом бельгійських та німецьких інструкторів, а розвиток професійної освіти соціальних працівників у країнах Центральної Америки здійснювався за північноамериканськими моделями.

В історії розвитку соціальної роботи у країнах Латинської Америки умовно можна окреслити три етапи: класичний (з 1920-х – до середини 1960-х рр.), на якому відбувалося започаткування професіоналізації соціальної роботи, запровадження окремих соціальних програм захисту населення, заснування перших навчальних закладів професійної підготовки соціальних працівників; етап “реконцептуалізації” (з середини 1960-х – до початку 1980-х рр.), що характеризувався пошуком власного латиноамериканського шляху розвитку соціальної роботи з урахуванням соціально-історичних, регіонально-політичних, релігійно-етнічних, цивілізаційно-культурних відмінностей, зростанням функціональної значущості професійної соціальної роботи у регіоні; сучасний період (з початку 1980-х років), визначений глобалізаційними процесами у

світі, інтернаціоналізацією соціальної роботи, поліпарадигмальністю її теоретико-методологічних засад.

В умовах інтеграційних процесів, що відбуваються сьогодні у світі, досвід соціальної роботи і соціально-педагогічної практики країн Латинської Америки може бути корисним в умовах розбудови соціально-педагогічної освіти в Україні з позиції розуміння регіональних і світових процесів функціонування і розвитку соціально-освітнього простору, осягнення цінностей сучасного полікультурного світу.

Різним аспектам професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників присвятили свої праці зарубіжні вчені, зокрема Г.Вільфінг (Австрія), М.Доуел, С.Шардлоу (Велика Британія), Х.Кінтана, А.Петрус (Іспанія), З.Бернфельд, О.Вільманн (Німеччина), В.Бочарова, Л.Мардахаєв (Росія), Д.Раймонд (США), М.Месина Поланко, А.Валеро Чавес (Мексика) та інші науковці.

В останні десятиліття підвищився інтерес українських вчених до питань професійної підготовки фахівців для соціальної сфери. Зокрема питання теоретичних засад соціальної педагогіки і соціальної роботи вивчали О.Безпалько, І.Бех, І.Зверева, Л.Коваль, Н.Лавриченко, Н.Ничкало, І.Мигович, Л.Міщик, Ю.Поліщук, Г.Попович, С.Хлебик, Л.Штефан та інші вітчизняні дослідники. Окремі аспекти професійної підготовки соціальних працівників у зарубіжжі розглядали Л.Віннікова, Н.Гайдук, С.Когут, Н.Микитенко, В.Поліщук, О.Пічкара та інші науковці.

Мета статті – визначити основні тенденції розвитку професійної освіти соціальних працівників у Мексиці у XX – на початку XXI ст.

Аналіз проблеми. У Мексиці, як і в інших країнах латиноамериканського регіону, історично склалася латинська (католицька)

модель соціального захисту населення, заснована на принципі допоміжності – соціальна допомога у розв'язанні проблем особистості повинна бути надана найближчою інстанцією – громадою, церквою, благодійними організаціями, в останню чергу – державою. У колоніальну епоху (XV – XIX ст.) каритативна діяльність церкви була фактично єдиною формою соціальної допомоги у регіоні, що пояснювалося і прагненням експансії католицької віри серед автохтонного населення.

Після Мексиканської революції 1910 – 1917 рр. і прийняття нової конституції у 1917 р. відділення церкви від держави спричинило концентрацію контролю соціальної допомоги і управління соціальною благодійністю у державному віданні. До початку 1930-х рр. тривав процес консолідації соціальних інститутів, які фрагментарно брали участь у соціально-благодійній діяльності країни, що сприяло визнанню у суспільстві професійної соціальної роботи та її розвитку.

У 1922 р. з ініціативи І.Еспіноси *I.Espinoza de los Reyes* були засновані центри дитячого гігієнічного догляду, до діяльності у них були залучені медичні сестри – “дружні візитери” [4, с. 13].

Наступного року голова Секретарії Народної освіти Р.Медельїн *R.Medellin* доручив культурній місії у м. Закуальтіпан (штат Ідальго) проводити освітню політику у громаді. У складі місії працювало багато вчителів, які здобули підготовку на курсах соціальної роботи у США (Е.Торрес *E.Torres*, Е.Ландасурі *E.Landazuri*, В.Стурґес *V.Sturges* та інші) [4, с. 14].

Перша школа соціальної роботи у Мексиці була заснована у 1933 р. [2, с. 41]. Проект організації школи був підготовлений ще у 1926 р., але лише через сім років заходами викладачки Х.Нави Руїс *J.Nava de Ruiz Sanchez*, яка вивчала досвід діяльності шкіл соціальної роботи у США, така установа була створена у Мексиці [4, с. 28].

За період з 1933 р. до 1980 р. у країні було відкрито 61 школу соціальної роботи, 44 з них – у 1968 – 1978 рр. Основна частина цих шкіл надавала спеціальну професійну освіту, а окремі – неповну вищу (ступінь ліценціата – першого циклу вищої освіти, що складав 4 роки навчання) [1, с. 178].

У ході реформ Л.Карденаса (1934 – 1940 рр.) з 1936 р. здійснювалася важлива трансформація соціально-благодійної діяльності у країні з боку держави, зокрема був створений Департамент соціальної терапії у складі 5 комісій (захисту дітей, освітньої допомоги, медичної опіки, юридичної допомоги, захисту літніх людей) та 3 секцій

(приватної кооперації, соціальної роботи та розголошення) [4, с. 16].

У 1954 р. згідно з запровадженою президентом А.Руїсом Кортинесом Програмою сільського соціального добробуту, спрямованою на покращення життєвих умов населення сільських місцевостей, влаштувалося 502 центри соціального добробуту в усіх федеративних одиницях. Професійні соціальні працівники, відрекомендовані до центрів, обіймали посади директорів і мали приділяти увагу різним соціальним та освітнім проблемам регіону, організації та розвитку громад [4, с. 17].

У 1960 – 1970-х рр. під впливом руху “реконцептуалізації” соціальної роботи, який поширився з країн Південної Америки (Чілі, Аргентина, Бразилія), процес академізації соціальної роботи набув актуального значення. У багатьох навчальних закладах, які здійснювали професійну підготовку соціальних працівників, відкидалося освоєння концепції соціального “асистенціалізму” з традиційними технологіями соціальної роботи, що призводило до суперечливої ситуації між академічною освітою і професійною практикою [1, с. 178].

Статус університетської школи вперше отримала відкрита при Автономному університеті Нуево-Леона *la Universidad Autonoma de Nuevo Leon* у 1967 р. школа соціальної роботи, і перша програма підготовки викладачів соціальної роботи була запроваджена у 1975 р. у тому ж навчальному закладі [3, с. 157].

На початок 2000-х рр. у країні діяло 28 університетських шкіл соціальної роботи, у 5 з них здійснювалася підготовка викладачів соціальної роботи (університети Нуево-Леона, Гвадалахари, Тамауліпаса, Коауїли і Коліми) [3, с. 157].

М.Рібейро *M.Ribeiro* стверджує про наявність чотирьох рівнів професійної освіти соціальних працівників у Мексиці. Перший рівень – підготовка фахівця соціальної роботи (*tecnico*) – реалізується на базі 9-річної шкільної освіти. Навчання триває три роки і зорієнтовано на практичну роботу соціальних працівників. Другий рівень – досягнення ступеня ліценціата (*licenciatura*) – вимагає попередньої 10-річної шкільної освіти. Навчання здійснюється за програмою, розрахованою на 9 семестрів, значна увага приділяється конкретним технологіям соціальної роботи – роботі з індивідуальністю, групою, у громаді, спеціальних установах. Основною метою професійної підготовки соціальних працівників на цьому рівні є забезпечення формування ґрунтовних теоретичних знань та інструментально-

Питання педагогіки

практичних умінь для розуміння соціальних проблем та здійснення соціально-профілактичної роботи [1, с. 180].

Зміст програм підготовки ліценціата варіюється в залежності від регіону і політики кожного університету, але здебільшого обов'язковим є вивчення історії, теорії, методології, етики соціальної роботи, адміністрування у сфері соціального захисту, технологій соціальної роботи.

У постанові ректорату Університету Коліми (№ 3, 1984 р.) з приводу відкриття університетської школи соціальної роботи було відзначено, що соціальна робота належить до соціогуманітарних дисциплін, які за допомогою застосування методологічних побудов здійснюють аналіз соціальних, економічних, політичних, культурних процесів; необхідно готувати професіоналів, здатних брати участь в організації і управлінні соціальної сфери країни, сприяючи соціальним змінам [2, с. 93].

Зміст програми ліценціатури школи соціальної роботи Національного Автономного Університету Мехіко охоплює 48 предметів. Перші три семестри здійснюється виключно теоретична підготовка, на кожний семестр припадає опанування 7 дисциплін, зокрема вивчаються: історичний розвиток соціальної роботи, теорія соціальної роботи, економічна теорія, соціальна політика, сучасна міжнародна та національна ситуація, соціальні проблеми суспільства та інше. Починаючи з четвертого семестру, додається практика, основне навантаження зосереджується на предметах професійного спрямування, а саме: оцінювання соціальних проєктів, соціальне виховання, соціальне адміністрування, соціальна комунікація, психологія особистісного розвитку та інших [5].

Третій рівень – підготовка викладача соціальної роботи (*maestria*) – можливий в умовах п'ятих університетів, але тільки програма Університету Нуево-Леона, розрахована на два роки навчання, визнана Секретарією народної освіти. На цьому рівні домінуючою є науково-дослідна робота студентів. Обов'язковими для вивчення є

наступні предмети – теорія соціального планування, теорія і технології оцінювання соціальних проєктів, теорія соціального управління, розроблення індивідуального проєкту та інші [6].

Четвертий рівень - досягнення ступеня доктора у галузі соціальної роботи і порівняльної соціальної політики (*doctorado*) – здійснюється лише в Університеті Нуево-Леона. Програма підготовки докторів розрахована на 7 семестрів і передбачає освоєння методології наукового дослідження, оцінювання програм і проєктів, статистики, соціальної політики Мексики, проведення наукового дослідження. До 2006 р. кількість докторів у галузі соціальної роботи у країні не перевищувала 20 [1, с. 181].

Висновки. У Мексиці, як і у багатьох інших країнах Латинської Америки, професіоналізація соціальної роботи була започаткована у 1920-х рр., мала спочатку стихійний характер і здійснювалася за запозиченими зі США зразками. У 1930 – 1950-х рр. потреби країни, насамперед розв'язання соціальних та освітніх проблем сільських місцевостей, поставили на порядок денний організовану професійну підготовку фахівців соціальної роботи, у зв'язку з чим було закладено перші навчальні установи. З 1960-х рр. відбувалася інтенсифікація практичної діяльності соціальних працівників у країні та ускладнення змісту їх професійної підготовки, обумовлені поширенням з південноамериканських країн руху “реконцептуалізації”, запровадженням нових технологій соціальної роботи та пошуком власного латиноамериканського шляху розвитку соціальної роботи. До 2000-х рр. у Мексиці склалася багаторівнева система професійної підготовки соціальних працівників, що дає можливість на сучасному етапі впроваджувати національні соціальні проєкти у країні, виважені за теоретико-методологічним підґрунтям, актуальністю соціальної проблематики, інноваційністю технологій їх реалізації.

Література

1. Ribeiro, M., Lopez, R. E., Mancinas, S. E. Trabajo social y politica social en Mexico. – Revista Internacional de Ciencias Sociales y Humanidades, SOCIOTAM. – vol. XVII, № 2 (2007). – 175-200 pp.
2. Mesina Polanco, M. La formacion del trabajador social en Colima. Tesis que para obtener el Grado de maestro en educacion. – Universidad de Colima, 2002. – 197 p.
3. Molina, M. L. M. El Trabajo Social en America Latina y Caribe. - Revista da Faculdade de Serviço Social da Universidade do Estado do Rio de Janeiro. – № 22. – 2009. – 149-161 pp.
4. Manual de trabajo social. Sanchez Rosado, M. (coord.). – Universidad Nacional Autonoma de Mexico, 2004. – 476 p.
5. UNAM. Escuela Nacional de Trabajo Social. Plan de estudios // <http://www.trabajosocial.unam.mx/licenciatura11.htm>. - Назва з екрану.
6. Universidad Autonoma de Nuevo Leon. Maestría en Trabajo Social con orientación en Proyectos Sociales // <http://www.uanl.mx/oferta/maestria-en-trabajo-social-con-orientacion-en-proyectos-sociales.html>. - Назва з екрану.